

Årsberetning for Videns- og Studiecenter for Fri Skole 2009 – 10

Årets gang

Det forgangne år har været ret turbulent for Videnscenteret, og det har til tider været lidt for ”spændende” at arbejde for stedets overlevelse. Der har været adskillige nye tiltag i spil, nogle er blevet en realitet – andre er strandet af økonomiske årsager. For at forstå, hvad der er sket, er det nødvendigt med en redegørelse for de tanker og ideer, der er baggrund for de mange tiltag, der har været en del af Videnscenterets vilkår.

Indtil den 21. september 2009 var vores styrelse aktive i to sideløbende foreninger – nemlig: *Videns- og Studiecenter for Fri Skole* og *Arkivet for Folkelige Bevægelser*. Sidstnævnte forening var en sammenslutning af arkiverne i Ollerup, Viborg og Vartov med det formål at få etableret en fælles arkivdrift med en økonomisk bæredygtig struktur. Bestyrelsen var sammensat af repræsentanter fra henholdsvis Vartovarkivet, Videns- og Studiecenter for Fri Skole og Viborgs Idrætshistoriske Samling.

I 2008 - 09 blev der gjort et stort arbejde for at undersøge mulighederne for statslig støtte til et fælles arkiv. Bestyrelsen for Arkivet for Folkelige Bevægelser fik foretræde i kulturudvalget, hos de kulturpolitiske ordførere og embedsmænd på Christiansborg. Alle bestræbelserne mandede ud i et klart afslag, der er p.t. ikke politisk interesse for de små arkiver med et særligt politisk, kulturelt eller samfundsmæssigt formål.

Efter afslaget blev der afholdt fællesmøde på Odense Friskole den 21. september 2009, hvor hele arkivets foreningsbagland var til stede. På mødet blev det klart tilkendegivet, at der ikke var opbakning til at yde den nødvendige økonomiske støtte til drift af et fælles samordnet arkiv. Ideen bag det fælles arkiv med de unikke samlinger fra de folkelige bevægelser historie var at kvalificere indsamling, registrering, synliggørelse, formidling og forskning. På samme møde blev Arkivet for Folkelige bevægelser opløst – og foreløbig er der ikke planer om en sammenslutning af arkiverne, men et uformelt samarbejde opretholdes.

Efter skrinlægningen af det fælles arkiv blev der ansøgt om tilskud fra Dansk Friskoleforening til centeret. Denne ansøgning resulterede i et tilskud på 100.000 kr. i kalenderåret 2010. Det var dog en forudsætning for udbetaling af beløbet, at der blev nedsat et 4- mandsudvalg, der skulle ”kulegrave”, hvordan det billigst muligt lader sig gøre at drive en forsvarlig arkivdrift. Firemandsudvalget består af Henriette Mønsted og Svend Arup, der repræsenterer friskoleforeningens hovedstyrelse samt Holger Pedersen og Birte Fahnøe Lund fra Videnscenteret. På vores første møde blev

der udarbejdet en handlingsplan, der tager højde for, at indsamling, registrering og formidling kan ske på forsvarlig vis.

Den Frie Lærerskole bidrager til arkivdriften med husleje, varme, telefon og internetforbindelse. Denne aftale fortsætter fremover.

I handlingsplanen blev det fastslået, at Biblioteket for Det Folkelige Arbejde (BFA) udskilles fra arkivdriften. Når det er blevet besluttet, er det bl.a. fordi centeret ikke længere – med rette – kan betegnes som et Studie- og Videnscenter, da det ikke har været muligt at opnå støtte offentlig støtte eller fondsstøtte til dette formål. BFA var tænkt som et væsentligt bidrag til den amatør- og professionelle forskning, der var formålet, men som ikke længere er aktuelt.

Det er dog fortsat det kommende arkiv – ”Olleruparkivet for frie skoler”, der står som ejer af BFA, idet det ikke har været muligt at afhænde det permanent til anden side. I det kommende år – fra 1. maj 2010 til 1. maj 2011 er det udlånt til Det Nationale Videncenter for Frie Skoler, (NVFS) der har til huse i kælderen sammen med Olleruparkivet. Der er allerede indledt et positivt samarbejde med lederen af NVFS Anette Vilhelmsen, et samarbejde, som vi glæder os meget til at styrke i fremtiden.

BFA er undergået en alvorlig ”slankekur”, idet det ikke er muligt at få plads til hele bogbestanden fremover. Alle dobbelteksemplarer i bogbestanden er kasseret ligesom skønlitteraturen, der kan lånes via det offentlige bibliotekssystem også er kasseret. Yderligere er store dele af bogbestanden sat på nærmagasin, men kan fortsat lånes via ”Odin” på SDUB og fremfindes fra magasinet. Et stort antal af uaktuelle opslagsværker f.eks. Dansk Bogfortegnelse og flere tidsskriftsindekser er ligeledes kasseret. I samme omrokering af bogbestanden er der udskilt bøger til Håndbogssamlingen til Olleruparkivet, det er f.eks. relevante opslagsværker, Kold- og Grundtvig litteratur, litteratur om de frie skoler og biografierne om de store personligheder indenfor de folkelige bevægelser specielt ”skolefolk”.

Når NVFS ikke har ønsket at overtage BFA på permanent basis er det fordi, det naturligvis er uklart om biblioteket benyttes i tilstrækkeligt omfang til løsning af de dokumentations- og udviklingsopgaver, der igangsættes i NVFS. Under punktet eventuelt vil Thorstein Balle fortælle om status for NVFS.

Personale

Lis Toelberg er ansat som daglig leder af Videnscenteret. Som altid arbejder hun utrætteligt for centeret, og hun bruger langt flere timer end hun er ansat til – uden denne kæmpeindsats ville det ikke være muligt at løse de mange opgaver, der er knyttet til arkivdelen og biblioteksdelen, der først, som nævnt, udlånes til NVFS ved udgangen af maj.

For at løse ”slankningen” af biblioteket og dermed løsningen af pladsforholdene ved udvidet virksomhed i kælderen er Lis ansat i ca. 30 – 40 timer af NVFS her i maj måned. Dette arbejde er stort set fuldført, så kontorfaciliteterne er klar til d. 1. juni, herefter følger færdiggørelsen af omrokeringen i bogbestanden, hvilket klares løbende i den kommende tid.

Fremover vil Lis blive ansat 2 timer ugentligt som bibliotekar for NVFS. Med baggrund i centerets økonomiske situation har vi desværre været nødt til at afskedige Lis med virkning fra udgangen af juni. Det er dog vores håb, at vi kan genansætte Lis i det – forhåbentligt - kommende Olleruparkiv for frie skoler på deltid med virkning fra 1. juli 2010. Om Olleruparkivet for frie skoler bliver en realitet afgøres på nærværende årsmøde under punktet: Vedtægtsændringer.

Henrik Olsen har været ansat i nogle få timer i henholdsvis 2009 og 2010. Han har i samråd med Lis bl.a. vedligeholdt hjemmesiden, samt registreret i Arkibas4. Vi har været meget glade for Henrik Olsens arbejdsindsats. Desværre er det ikke muligt at forlænge hans ansættelse efter d. 1/7-2010, men Henrik vil på grund af kollegialt sindelag fortsat gerne være rådgiver for Lis, når arkivets registreringssystem, Arkibas, driller, og det gør det desværre ofte.

Lis Toelberg:

”Set fra den rullende kontorstol” er der mange funktioner, der er netop de allervigtigste - på godt dansk betyder det: at synliggørelse og samarbejde, indsamling, registrering, oprydning og omrokering, præsentation af centeret i lokalerne, hjemmesiden, nyhedsbrevene, sekretærfunktionen, udstillingerne, artikler og betjening af brugere hele tiden er der som dejlige udfordringer klar til at blive taget fra en ende af. Sådan er det, og sådan udføres arbejdet.

At der løbende kommer arkivalier til arkivet er simpelthen livsnerven i arkivets virksomhed - uden synliggørelse af, at arkivet eksisterer ingen tilgang af arkivalier og uden denne tilgang ingen berettigelse for arkivets eksistens. Så det er dejligt, at vi igen i det forløbne år har modtaget en lind strøm af arkivalier, og det er skønt at opleve henvendelser umiddelbart efter udsendelse af nyhedsbreve til skolerne, den sidste henvendelse den vej kom for to uger siden efter udsendelsen af ”forårshilsen” fra Bjarke Houmann, der er skoleleder på Ørding Friskole.

En større nodesamling fra det nu nedlagte: ”Oure Folkekor”, henvendelsen til arkivet kom fra den sidste korleder for folkekoeret, der havde hørt om, at Olleruparkivet var det rigtige sted at henvende sig.

Kopi af samtlige protokoller fra Høve Marks foredragsforening, der blev stiftet af personer omkring Høve Valgmenighed og Høve friskole og som er et godt eksempel på virksomheden i de grundtvigske foredragsforeninger med et tydeligt valg af foredragsholdere til det de skiftende tider krævede. Foreningen er stadig aktiv

med månedlige foredragsaftner i vinterhalvåret.

Personarkiv fra Ebbe Lilliendal indeholder bl.a. taler, som Ebbe har afholdt som Dansk friskoleforenings formand. En tale afholdt f.eks. ved et friskolejubilæum bliver således både registreret i Ebbes personarkiv, og samtidig under den pågældende friskole, så den kan genfindes med de korrekte tilhørsforhold. Ebbes personarkiv er begyndelsen på indsamlingen af materialer fra personer, der stadig er aktive i de frie skolars verden. Det er så meget lettere, at kunne være i dialog med personerne og ikke som med de gamle arkivalier, at skulle ”gætte sig til” besvarelsen af de spørgsmål, der altid opstår ved sorteringen og registreringen. Spørgsmål, der kræver nogen research uden dialogen med personerne.

Men således prioriteres indsamlingen og dermed dokumentationen højt ved indsamling af arkivalier fra nulevende personer.

Gudenådalens friskole sørger for løbende at aflevere materialer til arkivet, og det er også sket i 2009.

Af skoleleder, Svend Arup, fra Struer Friskole, har vi modtaget samtlige ugebrev fra 2003 til 2009 på CD, de mailer nu løbende ugebrevene fra skolen til os hver uge.

Det samme gælder for alle ”skolebrev” fra Lemming Friskole, Refsvindinge friskole og andre friskoler. Det er langt det mest rationelle for arkivet, at vi på den måde får materialerne tilsendt enten i papirform eller elektronisk.

Det er her mit absolutte ønske, at vi kan få tid til at afsøge friskolernes **hjemmesider**, hvor den nutidige historie i dag udfolder sig. Det vil være en oplagt aktivitet i et kommende arkivudvalg.

Dertil har vi modtaget **personarkiv fra Hjarne Pedersen**. Hjarne Pedersen var skoleleder på Bjergby Friskole igennem 30 år fra 1948 til 1978, hvorfor hans arkiv sammenholdt med øvrige personarkiver rummer stor viden og dokumentation for livet i de frie skoler.

Vi har modtaget mere, men det vil nok kede jer med flere opremsninger afrunding her blot, at det er skønt hver gang vores henvendelser følges af materialer til arkivet, så lykkes det!

En vægtig del af arkivets samling er **tidsskrifterne** og skrifter fra fri- og valgmenigheder og fra skolerne – sidstnævnte tæller langt de fleste. Jeg har lavet en samlet registratur over dem, der tidl. inddelt i syv forskellige registraturer, hvilket var meget tungt at danse med. Det var en ordentlig omgang at samordne dem, men nu er det gjort. Vi har i alt 172 aktive tids- og årsskrifter, dertil kommer så et antal jubilæumsskrifter. Periodica fra før 2005 er i et gammelt registreringsprogram.

Kurser ville jeg ønske vi havde midler til i arkivet, idet der er relevante kurser i forskellige sammenhænge, hvor det ville tjene arkivet godt, hvis jeg kunne dygtiggøre mig. Heldigvis lykkes det med snilde og venners goodwill, at jeg deltager i enkelte. I år var jeg på **arkibaskursus** i Slagelsebibliotekernes regi, hvor Henrik Olsen var en god kursusleder. P.g.a. Henrik og gamle kollegaers velvilje, kunne jeg deltage gratis. For et par måneder siden var jeg til **oplysningsmøde** omkring Arkibas

5, et møde licenshaverne i registreringssystemet blev indbudt til af SLA (Sammenslutningen af lokalarkiver). Det kom noget bag på mig, at der kommer en Arkibas 5 version, jeg troede, at næste version ville være Arkibas dk, så alle, der er på nettet kan søge direkte i Olleruparkivets arkiv. Imidlertid er SLA netop nu ved at definere Arkibas dk, og skal ifølge deres udmelding søge kulturministeriet i løbet af juni 2010. SLA's styrelse mener, at de vil få statslige midler til udvikling af Arkibas dk, da det i sin tid var staten, der ønskede et samlet arkivregistreringssystem, så vi må håbe, at styrelsen har ret. Der er intet problem med, at vores arkivalier er registreret i Arkibas 4, da det er gjort godt og grundigt og derfor uden problemer kan opdateres til Arkibas 5. Arkibas 5 er en tilrettet version af Arkibas 4 og en nødvendig forudsætning for videreudviklingen til Arkibas dk. SLA sætter mange ressourcer ind på at udvikle Arkibas dk, og i arkivet bliver det meget sjovere og mere tilfredsstillende, når hele verden, kan se, hvilken guldgrube, der er i arkivet. Men det er arkibas vi har, og alternativer er alt for dyre, så vi må stadig håbe, at der findes politisk goodwill til at understøtte SLA økonomisk! Og jeg kan ikke understrege nok, at det er godt, at Henriks hotline betjener mig døgnet rundt, for servicen i SLA er ikke god til at støtte, når der er problemer med registreringsfelter i Arkibas, det er Henrik derimod!

Fra den rullende kontorstol ser jeg, at vi har gode tiltag i gang, det tømmer ud i de gamle registreringer, og sorteringen med de nye arkivalier er godt i gang, denne sideløbende prioritering af gammelt og nyt er også for at kunne dokumentere det nutidige skolebillede, der inden vi får set os om, er historie.

Det nyeste tiltag i arkivet er kontakt til **"Eksempelskoler"**, hvor enkelte skoler enten opfordres til – eller selv melder sig til, at indsamle deres skolemateriale igennem et år det være sig i en flyttekasse eller ved elektronisk lagring, her har skolerne frit valg. Materialerne kan være: skoleblade, ugebrev, skole-hjem-sedler, referater, årsskrifter m.m. Vi har allerede fået positiv tilbagemelding fra 4 friskoler: som nævnt Ørding Friskole, Iqbal International School i København, Rudolf Steiner Skolen i Odense og Refsvindinge Friskole . Osted Fri- og Efterskole har henvendt sig til os for at få råd og bistand omkring systematisering af deres skolehistorie, jeg har foreslået dem at blive eksemplarskole, dette skal drøftes i skolens bestyrelse, inden vi aftaler endeligt. Det er tanken, at vi opfordrer forskellige friskoler, så vi med denne form for punktindsamling får beskrevet mangfoldigheden i de frie skoler anno 2010. Det bliver spændende at se materialerne, når de kommer ind efter et år.

Til sidst tak til styrelsen for godt samarbejde, til Anne Simonsen Friskolernes Kontor for rundsendelse til skolerne af Nyhedsbrevene, jeg glæder mig til det netop indledte samarbejde med Birte Gam Jensen, der overtager samarbejdet med arkivet fra Anne Simonsen, tak til dig Henrik fordi du er en super kollega, bedre kan man ikke få og tak til dig Ebbe, fordi du sender lommepenge, som du siger. Og til dig Birte fordi vi kan inspirere hinanden, holde kampgejsten i hævd og holde overblik!

Birte Fahnøe Lund:

Formidling og aktiviteter i øvrigt:

Der er et godt samarbejde med Den frie Lærerskole. Studerende på første årgang har som sædvanlig været til præsentation i Arkiv og Bibliotek med det formål at være bedre klædt på til deres praktikperiode, derfor var overskriften for præsentationen: ”Flere værktøjer til at beskrive praktikskolen”, hvorfor skolernes hele virkeområder blev drøftet under besøget i kælderen. Desuden er der adskillige studerende, der benytter sig af stedet for at få viden og information vedrørende historiske og nutidige synspunkter/emner inden for den frie skoleverden. Hertil er det ”grå” materiale til stor nytte. Det ”grå” materiale er en lidt flydende betegnelse, men dækker over nyhedsbreve, skoleblade samt andre relevante informationer om den enkelte skoles hverdag og kultur.

Lis har påtaget sig den store opgave at synliggøre centeret ved alle relevante lejligheder. Det har resulteret i flere udstillinger, hvor ideen og formålet med arkivet klart og tydeligt fremstår: nemlig som en kilde til, at historien rækker langt ind i fremtiden, hvis vi skal kunne dokumentere et skole- og menneskesyn, der hæver sig over test- og markedsøkonomikulturen. Historie og nutidig dokumentation side om side.

Fremtidige lokale- og magasinforhold:

Som allerede omtalt skal NVFS og Olleruparkivet for Frie Skoler dele de pladsforhold i kælderen, der hidtil har været benyttet af Videns- og Studiecenter for Fri Skole. Det har heldigvis været uproblematisk, idet der været stor velvillighed fra begge parter til et positivt samarbejde. Og samlet set bliver kælderen en endnu større vidensbank om de frie skoler!

Forslag til nye vedtægter:

Som allerede nævnt er der ikke længere basis for at bevare den selvejende institution under navnet Videns- og Studiecenter for Fri Skole, hvis baggrundsforeninger består af henholdsvis Dansk friskoleforening, Den frie Lærerskole og Foreningen af Fri- og Valgmenigheder.

Under punktet vedtægtsændringer vil det fremgå, at den eksisterende forening ændrer navn til *Olleruparkivet for Frie Skoler*, og dermed nedlægges Videns- og Studiecenter for Fri Skole. Fri – og Valgmenighederne er ikke indskrevet som en baggrundsforening i vedtægtsændringsforslaget. Årsagen til dette er, at deres arkivalier placeres i henholdsvis lokalarkiver og landsarkiver. Desuden har foreningen ikke mulighed for at øge deres bidrag på 1500 kr. til det kommende arkiv i Ollerup. At foreningen ikke er præsenteret i styrelsen er bestemt ikke ensbetydende med, at al samarbejde ophører. Vi glæder os over at modtage fx kirkeblade fra menighederne til det grå materiale. Rent historisk har vi gennemgået en fælles værdikamp på skole og trosområdet. En kamp, der har haft stor gennemslagskraft på

vores forståelse af frihedsbegrebet og folkestyret. Derfor er der mange personsammenfald af større og mindre ”fyrtårne” i de folkelige bevægelser, der kan have stor interesse for fri- og valgmenighederne i forskningsøjemed, og til dette formål stiller vi os med glæde til rådighed.

Det er styrelsens forslag til generalforsamlingen, at de nye vedtægter træder i kraft med udgangen af maj 2010.

Hvis vedtægterne for Olleruparkivet for Frie Skoler vedtages er der to muligheder for det næste års styrelsesarbejde.

- At den under punkt valgte styrelse fungerer i en overgangsordning til årsmødet 2011
- At der afholdes et ekstraordinært årsmøde i august 2010, hvor en styrelse ud fra de nye vedtægter vælges.

Styrelsen for Videns- og Studiecenter for Fri Skole:

Bestyrelsen består af Holger Pedersen, Marianne Rasmussen, Lisbeth Riis-Søndergaard, Peter Mondrup, Karen Bisgaard og Birte Fahnøe Lund. Marianne Rasmussen og Peter Mondrup ønsker ikke at genopstille.

Til slut vil vi fra styrelsen udtrykke en særlig tak Cecil Christensen, der har hjulpet os med at formulere Biblioteksudlån samt de nye vedtægter. Tak til støtten og velviljen fra baggrundsforeningerne. Tak til Thorstein Balle for det gode samarbejde vedrørende biblioteksudlån til NVFS, og de mange praktiske gøremål, der har været i forbindelse med det fremtidige samarbejde mellem NVFS og det kommende Olleruparkiv for Frie Skoler.

Tak til alle skoler og personer, der har beriget arkivet med arkivalier, der kan bidrage med historiske kilder til at forstå nutiden og føre os ind i fremtiden.

På styrelsens vegne

Birte Fahnøe Lund